

Perhevapaat - yhteinen asia

Esitteen teksti, päivitetty 4.1.2010

Tiesitkö, että molemmat vanhemmat - sekä isä että äiti - voivat käyttää perhevapaita? Nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa entistä joustavamman vapaiden jakamisen palkansaajavanhempien kesken. Kun molemmat vanhemmat käyttävät vapaita lasten ollessa pieniä, sekä isän että äidin suhde lapseen lähentyy - ja sillä on kauaskantoiset vaikutukset. Älä ohita tilaisuutta: käytä vapaita, kun lapsesi ovat pieniä.

Mitä perhevapaat ovat?

Perhevapaat mahdollistavat pienten lasten vanhempien jäämisen määrääjaksi pois työelämästä hoitamaan lasta sekä kasvamaan yhdessä lapsen kanssa. Perheiden erilaisia tarpeita varten on käytettävissä useita perhevapaamuotoja, kuten

- äitiysvapaa: 105 arkipäivää (myös lauantai on arkipäivä)
- isyysvapaa: 1-18 arkipäivää äitiys- tai vanhempainrahakaudella ja
- isäkuukausi: jos isä käyttää koko- tai osa-aikaisen vanhempainvapaan kaksi viimeistä viikkoa, hänellä on oikeus saada lisäksi 1-24 päivärahopäivää; isäkuukausi on pidettävä yhdenjaksoisena
- kokoaikainen tai osittainen vanhempainvapaa: 158 arkipäivää äitiysrahakauden päättymisestä, adoptiovanhemmilla 234 arkipäivää lapsen syntymästä, vähintään kuitenkin 200 arkipäivää
- kokoaikainen hoitovapaa: alle 3-vuotiaan lapsen hoitamiseksi; ottolapsen hoitamiseksi vähintään kaksi vuotta adoptoinnista, kuitenkin enintään koulun alkuun
- osittainen hoitovapaa koulun toisen lukuvuoden (heinäkuu) loppuun; pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä kolmannen lukuvuoden loppuun ja vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen 18 vuoden ikään saakka
- tilapäinen hoitovapaa: 1-4 työpäivää alle 10-vuotiaan, äkillisesti sairastuneen lapsen hoidon järjestämiseksi tai lapsen hoitamiseksi
- tilapäinen poissaolo-oikeus pakottavasta perhesyystä: perheenjäsenen tai muun lähiomaisen hoitamiseksi, jos sairaudesta tai onnettomuudesta johtuva pakottava perhesyy sitä välttämättä edellyttää.

Perhevapaita voivat käyttää lapsen kanssa samassa taloudessa asuvat isä ja äiti. Työntekijä voi jäädä hoitamaan omaa ja adoptiolasta sekä muuta hänen kanssaan samassa taloudessa asuvaa lasta. Oikeus tilapäiseen hoitovapaaseen on myös lapsen ns. etävanhemmalla. Rekisteröidyssä parisuhteessa elävällä lapsen vanhemman puolisollla on oikeus vanhempainlomaan, jos lapsi on syntynyt tai toinen puoliso on adoptoinut alle 7-vuotiaan lapsen suhteen rekisteröinnin jälkeen.

Perhevapaalle jäävällä on vapaan päätyttyä oikeus palata aikaisempaan työhönsä. Jos tällaista työtä ei enää ole tarjolla, hänelle on tarjottava muuta aikaisempaa vastaavaa työtä. Työntekijää ei saa irtisanoa raskauden johdosta eikä sillä perusteella, että hän on ilmoittanut käyttävänsä perhevapaita tai on perhevapaalla.

Perhevapaat - keino järjestää työaika uudella tavalla

Työ- ja perhe-elämän yhdistäminen edellyttää ennen kaikkea sitä, että pienten lasten vanhemmilla on mahdollisuuksia järjestää työaikansa lasten hoitojärjestelyjen kannalta mielekkäällä tavalla.

Kokoaikainen hoitovapaa antaa mahdollisuuden jäädä hoitamaan lapsia päätoimisesti määräajaksi. Osittainen vanhempainvapaa samoin kuin osittainen hoitovapaa helpottavat työ- ja perhe-elämän yhdistämistä työaika lyhentämällä. Osittainen vanhempain- ja hoitovapaa voidaan toteuttaa vuorokautisena tai viikoittaisena työajan lyhentämisenä työntekijän perheen ja työnantajan tarpeet huomioon ottaen. Osittaiseen vanhempain- ja hoitovapaaseen liittyvästä osa-aikatyöstä on sovittava työnantajan kanssa.

Perhevapaat - keino jakaa vanhempien hoitovastuuta

Jakamalla perhevapaan jaat aktiivista vanhemmuutta:

- saatte molemmat mahdollisuuden kasvaa yhdessä lapsenne kanssa
- lapsenne oikeus kumpaankin vanhempaansa toteutuu
- varhaislapsuudessa vietetty yhteinen aika luo hyvän pohjan tulevalle vanhemmuudelle
- työstä poissaolot jakautuvat tasaisemmin molempien osallistuessa perhevapaiden käyttöön ja äkillisesti sairastuneen lapsen hoitoon
- molemmilla säilyy aktiivinen yhteys työelämään ja oikeus ansioperusteiseen sosiaaliturvaan.

Isyysvapaata voi pitää enintään kolme viikkoa (1-18 arkipäivää) lapsen syntymän jälkeen milloin tahansa äitiys- tai vanhempainrahakaudella enintään neljässä jaksossa. Mikäli isä pitää yhdenjaksoista kokoaikaista tai osittaista vanhempainvapaata vähintään vanhempainrahakauden kaksi viimeistä viikkoa (12 arkipäivää), hänellä on oikeus 1-24 lisäpäivään (ns. isäkuukausi). Isäkuukausi on pidettävä yhdenjaksoisena 180 päivän kuluessa vanhempainpäivärahan viimeisestä maksupäivästä lukien.

Työ- ja perhe-elämän yhdistämisen kannalta on tärkeää, että lapsen vanhemmat voivat jakaa perhevapaita keskenään joustavasti. Tiesitkö, että nämä perhevapaat ovat yhtä hyvin isän kuin äidinkin käytettävissä:

- kokoaikainen ja osittainen vanhempainvapaa
- kokoaikainen ja osittainen hoitovapaa
- tilapäinen hoitovapaa ja
- poissaolo pakottavasta perhesyystä.

Sekä äitiysvapaan jatkona pidettävä kokoaikainen vanhempainvapaa että alle 3-vuotiaan lapsen hoitamiseksi tarkoitettu kokoaikainen hoitovapaa voidaan kumpikin jakaa siten, että molemmat vanhemmat voivat pitää enintään kaksi vapaajaksoa. Kokoaikaisen vanhempainvapaajakson vähimmäispituus on 12 arkipäivää ja hoitovapaajakson yksi kuukausi. Työnantaja ja työntekijä voivat sopia myös kahta useammasta ja kuukautta lyhyemmästä hoitovapaajaksesta.

Käytettäessä osittaista vanhempainvapaata molemmat vanhemmat sopivat työnantajansa kanssa työajan lyhentämisestä ja palkan vastaavasta alentumisesta 40-60 prosentilla vähintään kahden kuukauden yhdenjaksoiseksi kaudeksi. Vanhempainvapaan jatkoksi molemmat vanhemmat voivat jäädä osittaiselle hoitovapaalle sovittuaan työnantajansa kanssa osa-aikatyöstä.

Osittaista hoitovapaata voi pitää perusopetuksen toisen lukuvuoden (eli heinäkuun), tai mikäli lapsi kuuluu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, kolmannen lukuvuoden loppuun saakka. Eriyisen hoidon ja huollon tarpeessa olevan vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen vanhemman osalta oikeus jatkuu, kunnes lapsi täyttää 18 vuotta.

Oikeus osittaiseen hoitovapaaseen on, mikäli työntekijä on ollut saman työnantajan palveluksessa yhteensä vähintään puoli vuotta viimeisen vuoden aikana. Työnantaja voi kieltäytyä työajan lyhentämisestä vain, jos järjestelystä aiheutuu työnantajan toiminnalle vakavaa haittaa. Jos työnantajalla ei ole riittävän painavaa kieltäytymisperustetta ja jos sopimukseen vapaan toteuttamisesta ei päästä, työntekijällä on oikeus yhteen hoitovapaajaksoon kalenterivuodessa. Tällöin vapaan pituus ja ajankohta määräytyvät työntekijän esityksen mukaan ja työaika on 6 t/päivä tai 30 t/viikko.

Osittaisella vanhempain- ja hoitovapaalla lapsen hoitovastuu jaetaan siten, että kumpikin vanhempi hoitaa lasta vuoropäivin tai -viikoin tai niin, että toinen hoitaa lasta aamu- ja toinen iltapäivisin. Vanhemmat eivät voi olla yhtäaikaisesti läsnä hoitamassa lasta kokoaikaisella tai osittaisella vanhempainvapaalla, hoitovapaalla tai tilapäisellä hoitovapaalla.

Molempien vanhempien yhtäaikainen läsnäolo lapsen hoitamiseksi on kuitenkin mahdollista silloin, kun

- äiti on äitiys- tai vanhempainvapaalla ja isä isyysvapaalla tai hoitovapaajaksoilla,
- toinen vanhemmista on vanhempainvapaalla ja toinen hoitovapaajaksoilla,
- lapsia on syntynyt kerralla yhtä useampi: tällöin vanhempainrahakauden pidennyspäiviä voidaan pitää jo äitiys- ja vanhempainrahakaudella.

Perhevapaiden käyttämisen vaikutukset perheen talouteen

Äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaalla olevalle maksetaan sairausvakuutuslain mukainen päiväraha. Päivärahan suuruus määräytyy vapaita käyttävän työtulojen mukaan. Verotus tasaa tulojen vähentymistä. Useilla työntekijöillä on lisäksi työehtosopimuksen perusteella oikeus palkkaan äitiysvapaan osan (6 vk-3 kk) ajalta. Äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaan ajalta kertyy vuosilomaa.

Hoitovapaalla oleva voi saada lasten kotihoidon tukea siihen saakka, kunnes lapsi täyttää kolme vuotta. Osittaisen hoitovapaan ajalta maksetaan mahdollinen osittainen hoitoraha alle 3-vuotiaan sekä 1- ja 2-luokkalaisen lapsen vanhemmille. Lisäksi jotkut kunnat tukevat lapsen kotihoitoa ja yksityisesti tapahtuvaa hoitoa eri suuruisin kuntalisin.

Perhevapaat - oiva keino hankkia uudenlaisia taitoja

Perhevapaalla voit hankkia uusia tietoja, taitoja ja valmiuksia myös työelämää varten. Lasten hoitaminen ja perheen arjesta vastaaminen kehittävät organisointikykyäsi sekä sosiaalisia taitojasi. Aika lasten parissa palkitsee ja avaa silmäsi katsomaan asioita laajemmasta näkökulmasta.

Lisätietoja:**www.tyosuojelu.fi**

vapaiden käyttäminen työsuhteen aikana

www.kela.fi

toimeentuloturva vapaiden aikana

www.finlex.fi

- työsopimuslaki 55/2001, hallituksen esitys (HE) 37/1998, 22/2003 ja 44/2006
- sairausvakuutuslaki 1224/2004, mm. HE 112/2006, HE 131/2009
- laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta 1128/1996, mm. HE 77/2003 ja HE 157/2009

Vapaa	Oikeus/pituus	Jaksotus	Ilmoitusaika/ ajankohdan muutos	Päivärahan hakuaika/ muu korvaus
Äitiysvapaa	105 arkipv, aloitus 30 (-50) arkipv ennen laskettua aikaa		2 kk ennen vapaan alkua; muutokselle kuukauden ilmoitusaika, aloittamisen aikaistaminen ilmoitusaikaa noudattamatta	viimeistään 2 kk ennen laskettua aikaa; mahdollinen tes:n mukainen palkka
Isyysvapaa	1-18 arkipv lapsen syntymän jälkeen äitiys- tai vanhempainrahakaudella	enintään neljä jaksoa	2 kk (enintään 12 arkipv:n vapaista 1 kk) ennen vapaan alkua; muutokselle kuukauden ilmoitusaika, muutos syntymän yhteydessä ilmoitusaikaa noudattamatta	2 kk:n kuluessa vanhempainrahakauden päättymisestä
	1-24 arkipv isän pidettyä yhden-jaksoisesti koko- tai osa-aikaisesti vähintään vanhempainrahakauden 12 viimeistä arkipv	pidettävä 180 arkipv:n kuluessa viimeisen vanhempainpäivärahan maksamisesta, vapaiden muodostettava yksi yhdenjaksoinen kausi	ks. www.kela.fi	kuten edellä
Kokoaikainen vanhempainvapaa	158 arkipv; pidennys 60 arkipv:llä yhtä useampaa syntynyttä lasta kohden	kummallakin vanhemmalla kaksi vähintään 12 arkipv:n pituista jaksoa	2 kk (enintään 12 arkipv:n vapaista ja puolison työhönmenotapauksessa 1 kk) ennen vapaan alkua; muutokselle kuukauden ilmoitusaika, edellyttää perusteltua syytä	viimeistään kuukautta ennen päivää, josta alkaen halutaan saada
Osittainen vanhempainvapaa	kuten edellä	molemmat vanhemmat sopivat osa-aikatyöstä vähintään 2 kk:n ajaksi	keskeyttämisestä ja muutoksesta sovittava; ellei sovita, oikeus keskeyttää perustellusta syystä	kuten edellä
Kokoaikainen hoitovapaa	kunnes lapsi täyttää 3 v; (ottolapsi: vähintään 2 v adoptoinnista, enintään koulun alkuun)	kummallakin vanhemmalla kaksi vähintään kuukauden pituista jaksoa; yksi hoitovapajakso pidettävissä samanaikaisesti toisen vanhemman äitiys- tai vanhempainvapaan kanssa	2 kk ennen vapaan alkua; muutokselle kuukauden ilmoitusaika, edellyttää perusteltua syytä	mahdollinen lasten kotihoidon tuki; hakuaika 6 kk:n kuluessa päivästä, josta alkaen halutaan saada
Osittainen hoitovapaa	2. lukuvuoden (heinäkuu) loppuun; (pidennetty oppivelvollisuus: 3. lukuvuoden loppuun; vammainen tai pitkäaikaissairas: 18-vuotiaaksi)	perustuu työnantajan kanssa tehtävään sopimukseen	pyydettyä 2 kk ennen vapaan alkua; keskeyttämisestä ja muutoksesta sovittava; ellei sovita, oikeus keskeyttää perustellusta syystä kuukauden ilmoitusaikaa noudattaen	mahdollinen osittainen hoitoraha alle 3-vuotiaan sekä 1- ja 2 (poikk. 3) -luokkalaisen lapsen hoitamiseksi; hakuaika kuten edellä
Tilapäinen hoitovapaa	kunnes lapsi täyttää 10 vuotta; oikeus myös ns. etävanhemmalla; 1-4 työpäivä kutakin lapsen äkillistä sairautta kohden		ilmoitus mahdollisimman pian, esitettävä pyynnöstä luotettava selvitys	mahdollinen tes:n mukainen palkka
Poissaolo pakottavasta perhesyystä	tilapäinen poissaolo perhettä kohdanneen sairaudesta tai onnettomuudesta johtuneen ennalta arvaamattoman syyn vuoksi		ilmoitus mahdollisimman pian, esitettävä pyynnöstä luotettava selvitys	yleensä palkaton

